

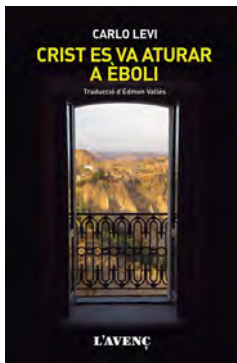
ELS CRÍTICS

literatura

JOSEP GRAS

Relat del confinament viscut per Carlo Levi als pobles de l'antiga Lucània italiana, en què l'escriptor torinès descriu un món de creences ancestrals, sumit en l'abandó. 'Crist es va aturar a Èboli' esdevé el testimoniatge d'una intensa experiència, que romandrà inesborrable en la memòria de qui fou un deportat polític i destacat activista antifeixista.

El sentit d'una eternitat

Crist es va aturar a Èboli

CARLO LEVI

Traducció d'Edmon Vallès
Barcelona, 2021
L'Avenç
272 pàgines

El 29 de novembre d'aquest any en farà cent vint del naixement de Carlo Levi (Torí, 1902 - Roma, 1975). Un pretext —tot i que el pintor i escriptor italià no en necessita— per recordar-lo amb aquesta reedició de la seva obra més celebrada, *Crist es va aturar a Èboli*, en la traducció d'Edmon Vallès de 1964, ara revisada per Teresa Muñoz Lloret.

El 1945 Giulio Einaudi va publicar per primer cop *Cristo si è fermato a Eboli*, escrita entre 1943 i 1944 a Florència, on Levi vivia d'amagat dels nazis. En un context amenaçador com aquell, l'evocació del temps passat als "blancs i llunyans pobles" de la Lucània (avui Basilicata) —regió meridional d'Itàlia, amb una població majoritàriament camperola— va significar per a l'autor d'origen jueu una enriquidora revelació, tal com ell mateix diu en una carta d'agraïment de 1963 adreçada al seu editor i que, ben encertadament, s'ha inclòs en aquesta versió de L'Avenç.

Durant el seu confinament a Grassano i, sobretot, a Gagliano (Aliano és el seu nom real) els anys 1935 i 1936,

decretat pel règim de Mussolini, Levi va poder conèixer en profunditat un món desconegut, encallat en un present que s'ha forjat al marge de la història, completament oblidat de l'Estat, ancestral i primitiu. Metge de formació, però lliurat ben aviat a la seva indefugible vocació artística, l'activista antifeixista s'endinsa en una geografia feréstega i inhòspita que, tanmateix, acabarà deixant-li una petjada inesborrable quan en marxi.

Levi descriu l'experiència del seu dia a dia en un territori que es regeix per unes normes i per unes creences que oscil·len entre un humanisme primigeni d'arrels atàviques i la veneració del que és màgic i llegendari, on són molt presents tota mena de pràctiques fetillers entre les famílies pageses. Malgrat el caràcter introspectiu i supersticiós d'aquestes i, per contra, les maneres histriòniques i facecioses d'alguns personatges influents com l'alcalde don Luigino, l'arxipreste don Trajella, donya Caterina o el metge retirat don Milillo, 'don Carlo' —com l'anomenaven els convilatans— es va integrar al si d'aquesta comunitat i va aprendre a

estimar-la. Recordem que Levi, tot i que va morir a Roma, va ser enterrat precisament a Aliano.

És aquest sentiment de gratitud el que va prevaler al llarg del relat. *Crist es va aturar a Èboli* —títol que vol emfasitzar el grau d'abandonament que pateixen des de temps immemorials aquestes terres, fins al punt que el fill de Déu, segons expliquen els mateixos habitants, ja no hi va ni arribar— és un llibre “malenconiós i amorós, en el judici i en la mirada”, en paraules de l'escriptor torinès. Després de la primera impressió de perplexitat, el deportat nouvingut descobreix els tresors ocults de la humilitat, la bonhomia i la lleialtat rere la “immutable civilització” d'aquest món rural, entenebrit per innumbrables pors i recances, però, alhora, fascinant.

Els nou mesos viscuts en aquelles contrades remotes van permetre a Levi participar en els anhels i els problemes endèmics que tenallaven els seus homes i dones, totalment desesperançats pel fet que cap ideologia ni nou règim polític no comportaven mai canvis en la seva precària existència: pobresa, manca de les més bàsiques infraestructures sanitàries —la malària feia estralls encara entre els més febles— i urbanístiques, un sistema educatiu retrògrad... Tot plegat perpetuat per unes autoritats locals i regionals corcades pel caciquisme i la inoperància més absoluta.

D'aquest descontentament popular, Levi n'és testimoni privilegiat durant la seva estada, el qual propicia una reflexió política —al voltant de l'Estat centralista i la desafecció del sud italià vers aquell— que l'autor de *Paura della libertà* (Roma, 1946) desenvolupa en diferents fragments de *Crist es va aturar a Èboli*, sobretot en el tram final del llibre, per mitjà de llargues digressions sempre integrades dins de la línia narrativa principal.

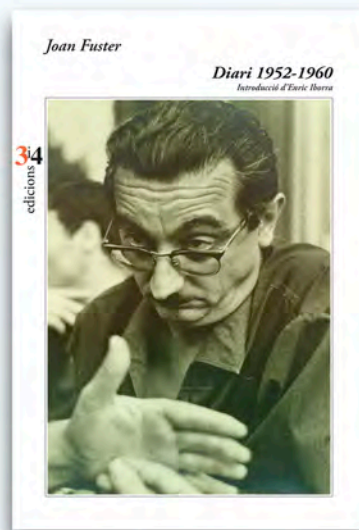
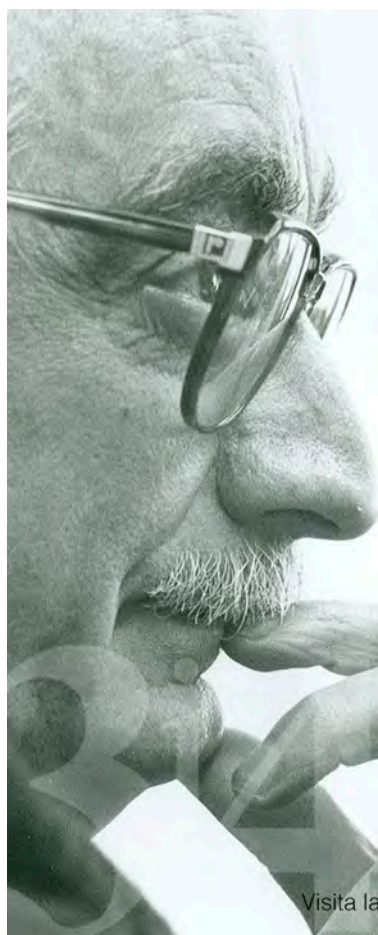
Però la bellesa d'aquest clàssic admirat per escriptors com Italo Calvino i Eugenio Montale, que acull gèneres diferents com la novel·la autobiogràfica, la crònica, el quadern de viatge i l'assaig, rau en el to poètic que recorre de cap a cap les seves pàgines. Amb una prosa expressionista dotada d'una viva esmolada i precisa, Levi fa gala d'una capacitat literària única per harmonitzar figures i paisatges en la descripció d'un món mític. El també periodista

captura la intensitat d'un instant o d'un fet i aconsegueix que perduri, més enllà de la seva conclusió, revestint-lo d'una naturalesa atemporal i reveladora, com el de la celebració de la festivitat de la Mare de Déu a Gagliano: “Enmig d'aquest fragor de batalla no es veia en els ulls de ningú felicitat o èxtasi religiós,

sinó una mena de follia, un desenfrenament pagà, un atordiment al qual es lliuraven sense reserves”.

Crist es va aturar a Èboli és una d'aquelles obres que, amb els anys, es fan enyorar. Potser perquè, tal com diu l'escriptor, “hi ha una Lucània a dins de cadascun de nosaltres...”

JOAN FUSTER,
DIARI 1952-1960
de JOAN FUSTER
Introducció d'Enric Iborra

NOVETATS 3i4

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en **www.tresiquatre.cat**